

TNO-rapport**TNO 2017 R10138****Meerjaren Speurwerkprogramma 2015-2018
Maatschappelijk Thema Arbeid en
Gezondheid
Voortgangsrapportage 2016
P204 Gezond, Veilig en Productief werken****Gezond Leven**Utrechtseweg 48
3704 HE Zeist
Postbus 360
3700 AJ Zeistwww.tno.nlT +31 88 866 60 00
F +31 88 866 87 28

Datum	30 januari 2017
Auteur(s)	P.M. Bongers S.B. Detmar D.J. van Putten
Exemplaarnummer	1
Oplage	
Aantal pagina's	9 (incl. bijlagen)
Aantal bijlagen	
Opdrachtgever	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Autorisatie	Dr. Niek Snoeij
Functie	Managing Director Thema Healthy Living

Handtekening

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

Gezond Leven

Utrechtseweg 48

3704 HE Zeist

Postbus 360

3700 AJ Zeist

www.tno.nl

T +31 88 866 60 00

F +31 88 866 87 28

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	4
2	Vraag gestuurd programma Gezond Veilig en Productief werken	5
2.1	Korte omschrijving	5
2.2	Highlights	5
2.3	Dynamiek	6
3	Onderwerp Gezond en Veilig Opgroeien.....	7
3.1	Korte beschrijving	7
3.2	Highlights	7
3.3	Dynamiek	9

1 Samenvatting

Het maatschappelijk thema Arbeid & Gezondheid omvat het VP Gezond, Veilig en Productief werken en het onderwerp Gezond en Veilig Opgroeien.

Voor het VP Gezond, Veilig en Productief werken zijn de hoofdlijnen van het programma voor 2016 vastgesteld in nauw overleg met de regievoeder van het maatschappelijk thema. De focus is verder aangescherpt op drie onderwerpen: 'Innovaties voor gezond en veilig werken', 'Veranderende arbeidsverhoudingen en flexibele arbeidsmarkt' en 'Inclusieve innovatie in de regio'. In overleg met het Ministerie is ook het separate taakfinancieringsprogramma MAPA ingevuld. De voortgang van het programma wordt periodiek besproken op werkbezoeken onder leiding van de DG Werk van SZW. In 2016 hebben deze werkbezoeken plaatsgevonden in maart en oktober.

In afstemming met de regievoeder is besloten om de rapportage over de highlights van de uitvoering van het programma Gezond, Veilig en Productief werken in 2016 vorm te geven in een brochure waarin een selectie van projecten is opgenomen. Deze brochure 'ARBEID Kennisinvesteringsprojecten' is geplaatst bij de downloads op de TNO website Prevention, Work & Health, zie:

<http://publications.tno.nl/publication/34623509/FBcLJi/TNO-2016-arbeid.pdf>

Gezond en Veilig Opgroeien is gericht op het ontwikkelen, implementeren en evalueren van evidence-based kennis en innovaties voor het veld van de jeugd (gezondheid) zorg. Het programma wordt afgestemd met diverse stakeholders uit het jeugddomein, waaronder het Ministerie van VWS.

Projecten uit het 2016 programma die in het bijzonder noemenswaardig zijn betreffen de onderwerpen "veiligheid" en "de eerste 1000 dagen".

In opdracht van de Jongeren taskforce en Augeo Foundation zijn ingrijpende jeugdervaringen (ACE; zoals kindermishandeling en scheiding) bij leerlingen in groep 7/8 van het regulier basisonderwijs gemeten. Uit die studie bleek dat maar liefst bijna één op de negen (11%) 11- en 12-jarigen al drie of meer ingrijpende gebeurtenissen heeft meegemaakt. Verder werd een factsheet geschreven over psychosociale problemen ten behoeve van de Toekomstkamer Preventie van het Ministerie van VWS.

Er is toenemend aandacht voor de eerste 1000 dagen van het kind, deze zijn cruciaal voor de ontwikkeling. Door ouders zo vroeg mogelijk van de juiste adviezen te voorzien en door snel in te grijpen bij beginnende problematiek, kunnen we voorkomen dat er later zwaardere zorg nodig is. In 2016 hebben we ons gericht op het samenbrengen van kennis hierover in een zogenaamde white paper.

<https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/gezond-leven/prevention-work-health/gezond-en-veilig-opgroeien/de-eerste-duizend-dagen-van-het-kind/>.

2 Vraag gestuurd programma Gezond Veilig en Productief werken

2.1 Korte omschrijving

Het doel van het Vraag gestuurd Programma is het ontwikkelen van kennis en hulpmiddelen waarmee de vitaliteit en mogelijkheden van bedrijven en werknemers worden gestimuleerd en de lasten/kosten van ongezonde arbeidsomstandigheden en exclusie van werknemers niet worden doorgeschoven naar de maatschappij en sociale verzekeringen.

Een integrale aanpak van zowel de organisatie als de technische factoren en (individuele) gedragsfactoren is nodig om te kunnen komen tot een duurzaam gezonde, productieve en veilige werkomgeving.

Om deze doelstellingen te bereiken richten wij ons specifiek op de vermindering van de werk gerelateerde ziektelast, versterken van werk gerelateerde preventie en inclusieve groei als gevolg van een beter gebruik van het vitaal menselijke kapitaal.

Om deze doelstellingen te realiseren is het volgende nodig:

- afstemming met de regievoerder van het maatschappelijk thema;
- samenwerking met partners in samenwerkingsprojecten;
- het implementeren van integrale aanpakken gebaseerd op nieuwe technologie (sensing, gaming) om zo bij te dragen aan het versterken van veerkrachtige organisaties;
- het verder versterken van de internationale positie ten aanzien van risicomanagement en mentale gezondheid op het werk.

2.2 Highlights

In 2016 heeft het vraag gestuurd onderzoeksprogramma vorm gekregen in de volgende hoofdlijnen.

- Interventies Occupational Safety and Health (OSH): verder terugdringen van beroepsziekten en bedrijfsongevallen in Nederland.
- Monitoring van Arbeid: kennis verkrijgen over (trends in) de kwaliteit van arbeid, de arbeidsmarkt en het breed toegankelijk maken van deze kennis.
- Inclusieve en innovatieve regio: economische bedrijvigheid en groei van bedrijven in een regio combineren met meer werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- Veranderende arbeidsverhoudingen in een flexibele arbeidsmarkt: kennis en handvatten voor beleid genereren met betrekking tot de hedendaagse arbeidsflexibiliteitsvraagstukken en de relatie tussen flexibilisering en sociale zekerheid.

Daarnaast is een aparte hoofdlijn ingericht voor het voorbereiden en realiseren van partnerships (publiek private samenwerking of samenwerking met verschillende regionale partijen) op bovengenoemde hoofdlijnen.

Het VP heeft het afgelopen jaar weer veel opgeleverd. In onderstaande tabel zijn de verschillende opgeleverde producten weergegeven.

Tabel 1 Opgeleverde producten VP.

	<i>Wetenschappelijke artikelen</i>	<i>Rapporten</i>	<i>Artikelen in vakbladen</i>	<i>Presentaties en voordracht</i>
<i>aantal</i>	16	15	9	20

Daarnaast zijn er een aantal lopende projecten die in het bijzonder noemenswaardig zijn. In afstemming met de regievoerder van het Maatschappelijk Thema Arbeid en Gezondheid (het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) is besloten om de rapportage over deze projecten in 2016 vorm te geven in een brochure. Deze brochure 'ARBEID Kennisinvesteringsprojecten' is geplaatst bij de downloads op de TNO website Prevention, Work & Health, zie: <http://publications.tno.nl/publication/34623509/FBcLJi/TNO-2016-arbeid.pdf>

2.3 Dynamiek

Elk jaar vinden bijstellingen plaats van het VP Arbeid in nauw overleg met de regievoerder. Daarbij wordt uitgegaan van de kaders van het meerjarenprogramma 2015-2018. Dat wil zeggen dat het programma kennisvragen van SZW adresseert en daarbij ook vernieuwing zoekt via het realiseren van publiek-private samenwerkingsprojecten of — programma's (gemengde publiek-private financiering), waarvan living labs (proeftuinen) een voorbeeld zijn, maar ook internationale EU projecten. Op deze wijze kunnen zowel vraagstukken uit het bedrijfsleven als maatschappelijke vraagstukken opgepakt worden. Op hoofdlijnen zijn de onderwerpen van de kennisvragen niet veranderd, wel is de omvang en of invulling van die hoofdlijnen op onderdelen aangepast. Bij de uitwerking van het Vraag gestuurde Programma vindt ook een inhoudelijke afstemming plaats met het MAPA programma, dat als aanvullende rijksbijdrage gefinancierd wordt door de Directie Gezond en Veilig Werken van SZW. Verder vindt er afstemming plaats met het programma Smart Working – Smart Industry dat in afstemming met de Topsector HTSM wordt ingevuld.

In 2016 is verder speciale aandacht besteedt aan ontwikkelingen en trends die relevant kunnen zijn voor de invulling van het VP in het nieuwe Strategisch Plan 2018-2021 van TNO. Op basis van TNO presentaties over een breed veld van onderwerpen binnen het arbeidsdomein hebben discussies plaatsgevonden met de regievoerder. Deze krijgen in het voorjaar 2017 een vervolg met het oog op de uitwerking van het meerjarenplan 2018-2021. In ieder geval zal het voorbereiden op een sterk veranderende arbeidsmarkt en arbeidsinhoud door de snelle technologie ontwikkeling onderdeel uitmaken van het programma. Als ook het juist benutten van de technologische mogelijkheden om gezond, veilig en productief werken verder te ondersteunen (personalised, real time, data integratie, etc.).

De voortgang van het programma wordt periodiek besproken op werkbezoeken onder leiding van de DG Werk van SZW. In 2016 hebben deze werkbezoeken plaatsgevonden in maart en oktober.

3 Onderwerp gezond en Veilig Opgroeien

3.1 Korte beschrijving

Gezond en veilig opgroeien omvat kennisinvesteringsprojecten die gezamenlijk de totale levensloop van voor de geboorte tot jongvolwassenheid omvatten:

1. *Verloskunde en kraam*, 2. *Gezond opgroeien en opvoeden*, 3. *Vitale kind*. Deze lijnen hangen nauw met elkaar samen en richten zich op de gezondheid en veiligheid van het kind en de jeugdige, van voor de conceptie (min 10 maanden) tot 23 jaar.

Het ontwikkelen, implementeren en evalueren van evidence-based kennis en innovaties voor het veld blijft de rode draad. Dit is duidelijk uit de inhoud van het programma. Deze kennis is deels ook ontwikkeld binnen de Academische Werkplaats Jeugd en binnen de schoolse setting. Ook is er veel aandacht voor de ontwikkeling van een programma voor kinderen en jongeren van gescheiden ouders, het verleiden van jongeren via sociale media tot gezond gedrag en voor het ontwikkelen van signaleringslijsten om problemen vroegtijdig op te sporen. Ook het feit dat de zorg voor jongeren meer gericht moet zijn op het normaliseren van opvoeden en op het ondersteunen van de ouders is terug te vinden in verschillende onderzoeksprojecten. Het ondersteunen van de JGZ en gemeenten hoe hier mee om te gaan, heeft vorm gekregen in diverse projecten, zoals het triage werkwijze voor de JGZ, het doorontwikkelen van een methodiek (SamenStarten app) voor gebruik bij huisbezoeken binnen de JGZ of het implementeren van een methode om jongeren feedback te geven op hun drankgebruik.

Tot slot is er toenemend aandacht voor het ontwikkelen van nieuwe zorgmodellen waarin meer ruimte is voor zelfmanagement en eigen verantwoordelijkheid, zoals CenteringPregnancy en CenteringParenting.

3.2 Highlights

Het programma Gezond en Veilig Opgroeien richt zich op het gezond en veilig opgroeien van kinderen en jongeren vanaf preconceptieperiode tot jong volwassene met als doel dat ieder kind zo goed mogelijk kan participeren in de maatschappij. Dit kan concreet gemaakt worden door het ondersteunen van ouders in de opvoeding en het begeleiden van kinderen en jongeren waar nodig en het bieden van een systematische en integrale aanpak met richtlijnen, signaleringsmethodieken en “evidence” based vroege interventies in het hele netwerk van preventie en zorg voor jeugd. We hebben hierin vooral geïnvesteerd in het versterken van de weerbaarheid in de vroege periode: de zogenaamde eerste 1000 dagen, het versterken van professionals in de hele keten van jeugd door het ontwikkelen van een regionaal ondersteuningsaanbod en het doorontwikkelen van methoden om advisering op maat te kunnen geven.

In onderstaande tabel zijn de hoofdlijnen van Gezond en Veilig Opgroeien samengevat.

Tabel Hoofdpijnen Gezond en Veilig opgroeien			
Hoofdpijn	Maatschappelijke vraag	Onderwerp/prioriteit binnen VP	Voorbeelden deelprojecten
<i>Gezond en Veilig Opgroeien</i>	Hoe kunnen we kinderen zo gezond en veilig mogelijk laten opgroeien zodat ze zo volledig mogelijk kunnen participeren in de maatschappij?	1. Integrale aanpak 1 ^e 1000 dagen 2. Advisering en vroeghulp op maat 3. Versterken regionale samenwerking op terrein van jeugd	1a) Doorontwikkeling centering methodiek waarbij extra aandacht voor voeding en leefstijl. 1b) Ontwikkelen van strategieën op het terrein van preconceptieadvisering. 2a) Ontwikkelen van methoden voor gebruik richtlijnen op maat (Igrow pro, D-score). 2b) Gepersonaliseerde interventies voor risicogroepen (e-health adolescenten in scheidingssituatie). 3a) Methodieontwikkeling: 1 Gezin 1 plan. 3b) Doorontwikkeling GIZ: Gezamenlijk Inschatten Zorgbehoefte.

Er is vooral geïnvesteerd in het door ontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren, vroeg te interveniëren en ouders en kinderen zo vroeg mogelijk te versterken. We hebben hierbij uitdrukkelijk aandacht voor het ontwikkelen van methoden die bruikbaar zijn in de hele keten van de zorg voor jeugd en die ondersteunend kunnen zijn voor het lokale beleid. Hieronder worden enkele projecten uit 2016 naar voren gehaald die bijzonder noemenswaard zijn.

Veiligheid is een voorwaarde voor gezond en gelukkig opgroeien van de jeugd: veiligheid in huis, in het gezin, maar ook daarbuiten, op bijvoorbeeld school en in de wijk. In 2016 heeft met betrekking tot deze thema's afstemming plaatsgevonden met kennispartners en is aansluiting bij subsidieprogramma's gezocht. Zo werden bijvoorbeeld in opdracht van de Jongerentaskoeforce en Augeo Foundation ingrijpende jeugdervaringen (ACE; zoals kindermishandeling, scheiding) bij leerlingen in groep 7/8 van het regulier basisonderwijs gemeten. Uit die studie bleek dat maar liefst bijna één op de negen (11%) 11- en 12-jarigen al drie of meer ingrijpende gebeurtenissen heeft meegemaakt. Verder werd een factsheet geschreven over psychosociale problemen ten behoeve van de Toekomstkamer Preventie van het Ministerie van VWS.

Er is toenemend aandacht voor de eerste 1000 dagen van het kind. Deze zijn cruciaal voor de ontwikkeling. Door ouders zo vroeg mogelijk van de juiste adviezen te voorzien en door snel in te grijpen bij beginnende problematiek, kunnen we voorkomen dat er later zwaardere zorg nodig is.

In 2016 hebben we ons gericht op het samenbrengen van kennis hierover in een zogenaamde white paper. <https://www.tno.nl/nl/aandachtsgebieden/gezond-leven/prevention-work-health/gezond-en-veilig-opgroeien/de-eerste-duizend-dagen-van-het-kind/>.

Daarnaast hebben ons specifiek gericht op strategieën om ouders zo vroeg mogelijk te bereiken. Hierbij hebben we specifiek aandacht gehad voor het bereiken van de lage SES groepen. Zo hebben we bijvoorbeeld een passend lesprogramma en website ontwikkeld voor MBO scholieren. Daarnaast hebben we centering pregnancy en centering parenting doorontwikkeld en geïmplementeerd. Momenteel zijn er meer dan 60 organisaties die deze vorm van zorg uitvoeren.

De onderzoekslijnen van Gezond en Veilig Opgroeien hebben het afgelopen jaar weer veel opgeleverd. In onderstaande tabel zijn de verschillende opgeleverde producten weergegeven.

Tabel 2 Opgeleverde producten GVO.

	<i>Wetenschappelijke artikelen</i>	<i>Rapporten</i>	<i>Artikelen in vakbladen</i>	<i>Presentaties en voordracht</i>
<i>aantal</i>	<i>79</i>	<i>11</i>	<i>23</i>	<i>35</i>

3.3 Dynamiek

Het programma GVO is uitgevoerd conform de afspraken met de Ministeries van SZW en van VWS, Directie Publieke Gezondheid. Voor de specifieke invulling en monitoring van het programma zijn er reguliere overleggen met vertegenwoordigers van het ministerie van VWS gehouden zowel binnen de directie publieke gezondheid als binnen de directie jeugdzorg en curatieve zorg. Daarnaast is regelmatig afstemming geweest over het programma met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Nederlands Jeugd Instituut (NJI), ZonMw en het RIVM-Gezond Leven.

In overleg met VWS is besloten dat in 2016 verschillende kennislijnen samengevoegd worden. In 2016 is vooral geïnvesteerd op het doorontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren, en vroeg te interveniëren. We hebben hierbij uitdrukkelijk aandacht besteed aan het ontwikkelen van methoden die bruikbaar zijn in de hele keten van de zorg voor jeugd en die ondersteunend kunnen zijn voor het lokale beleid.

Daarnaast blijven we aandacht houden voor methodes waarbij ICT ingezet wordt om slimmer te kunnen signaleren en interveniëren. Hiervoor wordt echter ook nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de topsectoren LSH en Agrifood, via de roadmaps Predictive Health Technology en Food and Nutrition.

In maart 2017 is een overleg gepland met VWS om de afstemming te bespreken van het TNO meerjarenprogramma 2018-2021 op de VWS kennis- en innovatieagenda.